

TIEN CONCLUSIES

- > Elke Belg geeft jaarlijks 156,17 euro aan ontwikkelingshulp.
- > Ontwikkelingssamenwerking in België lijdt aan versnippering.
- > Kleine ngo's die alles willen doen, zijn zwakke schakels in ketting.
- > Emotionele communicatie loont voor ngo's.
- > Zonder media staan ngo's nergens.

- > Financiële transparantie van ngo's kan beter.
- > Belgische bilaterale hulp is niet efficiënt genoeg.
- > Projecten leiden niet tot ontwikkeling.
- > Meer en meer burgers worden zelf ontwikkelingshelfer.
- > Parlement heeft te weinig interesse voor sector.

INTERVIEW

Ondanks vele miljarden aan ontwikkelingshulp zijn veel landen er nog steeds beroerd aan toe. De wetenschappers Nadia Molenaers en Robrecht Renard van de Universiteit Antwerpen onderzochten hoe dat komt. En stellen tegelijk kritische vragen over ngo's.

Nadia Molenaers. © rr

Politiek is belangrijker dan geld

VAN ONZE REDACTEUR

RUBEN MOOIJMAN

Uw boek heet 'Ontwikkelingshulp faalt'. Vanwaar deze provocerende titel?

'Omdat heel wat ontwikkelingsrecepten die in het verleden zijn uitgeprobeerd, niet blijken te werken. Projecthulp is al een tijdje afgeschreven als efficiënte manier om aan ontwikkelingshulp te doen. Daarna probeerde men het met structurele aanpassingen in de ontvangende landen. Dat bleek ook niet te helpen. In de jaren '90 kwam men tot de ontdekking dat er al veertig jaar aan ontwikkelingshulp werd gedaan, maar dat niets werkte. Toen zijn de donoren op het idee gekomen dat democratie misschien een goede kapstok kon zijn voor hulp. Men wilde landen die zich engageerden de kans geven zelf hun ontwikkelingsnoden te bepalen. En een tweede element dat naar voren kwam, was dat de civiele maatschappij bij de ontwikkelingsplannen betrokken moest worden. Men wilde participatief gaan werken.'

En helpt die aanpak?

'Het helpt in die landen waar de overheid sowieso al geëngageerd is, en waar een aantal randvoorwaarden aanwezig is. Het idee om de civiele maatschappij in te schakelen, bleek nogal ambitieus. Een land als Vietnam bleek geen civiele maatschappij nodig te hebben om toch succesvol te zijn in armoedebestrijding. De civiele maatschappij is vaak gefragmenteerd, en de overheid vaak repressief. In een aantal landen zijn er wel positieve ervaringen. De civiele maatschappij wordt daar betrokken in de beleidsdialoog over ontwikkeling. Uganda is een goed voorbeeld. Daar volgen de lokale ngo's in welke mate de overheidsbestedingen de lokale bevolking ten goede komen.'

Is die participatieve aanpak nu de zoveelste ontwikkelingstrend die gedoemd is weer te verdwijnen, of is dit nu eindelijk de aanpak die wél werkt?

'We weten wat niet werkt, maar we weten niet wat wel werkt. Een belangrijke stap

vooruit is dat donoren erkennen dat ontwikkeling een politiek proces is. Dat is nieuw en revolutionair. Het is geen kwestie van geld of economie, maar van politiek. En ook de betrokkenheid van de civiele maatschappij kun je niet meer terugschroeven, hoewel er zich nog heel wat problemen voordoen. Een fundamenteel aspect is dat elke aanpak werkt als de overheid in het ontwikkelingsland echt geëngageerd is. Maar als de overheid alleen maar geïnteresseerd is in macht, dan werkt niets. Het antwoord op de vraag wat we doen met dergelijke landen, hebben we niet. Je kunt politiek engagement niet kopen. Voor landen als Congo, Burundi of Sudan is er nog geen oplossing.'

Spreekt u nu vooral over gouvernementele hulp of ook over niet-gouvernementele hulp?

'De Belgische ngo's zijn nog niet mee in het nieuwe hulpdenken. Twee weken geleden hebben we met een aantal ngo's een debat gevoerd over het boek, en toen werd me duidelijk dat veel van hun werkwijzen achterhaald zijn. Ze liggen nog een revolutie achter, om het zo maar te zeggen. Over belangrijke principes zijn de ngo's nog helemaal niet aan het nadenken. Er zijn enkele uitzonderingen, zoals 11.11.11, maar veel Belgische ngo's gaan er nog altijd van uit dat ze zelf projecten moeten uitvoeren en ontwikkelingswerkers naar de landen in kwestie moeten sturen.'

Moeten de ngo's dan wel met belastinggeld gefinancierd worden?

'Dat is hier een gevestigde traditie, maar minder in landen als Groot-Brittannië of de Verenigde Staten, waar de ngo's hoofdzakelijk een beroep doen op particuliere giften. De vraag is pertinent: waarom de burger verplichten bij te dragen aan particuliere initiatieven? De nieuwe hulpbenadering plaatst vraagtekens bij de klassieke

manieren van ngo-financiering. Eigenlijk zouden ngo's zich meer moeten toelagen op lobbying en bewustmakingscampagnes in het Noorden.'

Maar als ze dat doen, haken de particuliere donoren af.

'De publieke opinie is inderdaad een deel van het probleem. Die ziet niets liever dan kleine projecten rond waterputten en scholen. Armoede is een complex politiek probleem. Maar dat is niet wat de publieke opinie wil horen.'

Nogmaals: moeten de ngo's dan nog belastinggeld krijgen?

'Het is goed om die vraag te stellen. Wij zouden pleiten voor een herziening van de modaliteiten. De grote autonomie van de ngo's is niet verenigbaar met de behoefte aan een beter gestroomlijnde en meer coherente aanpak van de hulp. Bij de financiering van ngo's wordt in heel wat landen rekening gehouden met de nieuwe inzichten in hulp. In België niet.'

Hoe moet het dan wel?

'Het is moeilijk om daar een pasklaar antwoord op te geven. Je hebt enerzijds hoogdravende en lovenswaardige principes waarop de nieuwe hulpbenadering stoelt, en anderzijds de imperfecte en soms chaotische Belgische realiteit. De ngo's hier in België worden zwaar gesubsidieerd, ze zijn niet mee, ze lijken achterop te hinken bij de internationale tendensen. Dat lijkt ons niet zo'n gezonde situatie. Anderzijds is de Belgische overheid ook geen koploper in de nieuwe hulpbenadering. Dus het lijkt onrealistisch om de rol van de ngo's aan te passen als de overheid er zelf nog niet helemaal uit is.'

'Ontwikkelingshulp faalt. Is participatie het redmiddel?' door Nadia Molenaers en Robrecht Renard. Acco, 238 blz. ISBN 90-334-6724-8.

Wat gebeurt er met uw geld?

Hoeveel bedroegen de totale inkomsten vorig jaar? (in miljoen euro)

Artsen Zonder Grenzen:	128
Caritas International:	15,5
Damiaaanactie:	14,3
Broederlijk Delen:	14,8
Handicap International:	14,6
Vredeseilanden:	12,5
11.11.11:	12,5
Oxfam-Solidariteit:	12,3
Plan België:	11,5
Trias:	9,7
DMOS-Comide:	9,0

• Qua omvang verschillen de grootste ngo's niet zoveel van elkaar, met als grote uitzondering Artsen Zonder Grenzen. Die ngo heeft een veel groter budget, doordat de Belgische afdeling ook geld uit zusterorganisaties in andere Europese landen besteedt. Het cijfer van Oxfam is gebaseerd op de netto-opbrengsten van de winkels; de winkelomzet is dus niet meegeteld. De inkomsten van 11.11.11 worden voor een groot deel door andere organisaties uitgegeven.

Hoeveel daarvan was afkomstig van giften van Belgische particulieren? (in miljoen euro)

Artsen Zonder Grenzen:	28,5 (22,2%)
Plan België:	10,9 (95%)

Damiaaanactie:	7,5 (52,4%)
Broederlijk Delen:	6,7 (45,3%)
11.11.11:	5,7 (45,6%)
Caritas International:	4,2 (27,2%)
Handicap International:	3,9 (26,7%)
Oxfam-Solidariteit:	3,0 (24,4%)
DMOS-Comide:	2,5 (27,8%)
Vredeseilanden:	1,9 (15,2%)
Trias:	0,3 (3%)

• De cijfers lopen erg uiteen, vooral als ze worden uitgedrukt als percentage van de inkomsten. Plan België, dat tot vorig jaar geen subsidies van de federale overheid aanvroeg, haalt 95% van zijn middelen uit particuliere giften. Bij Trias, dat dan weer veel institutionele donoren heeft, gaat het om slechts 3%. Bij de andere schommelt het percentage tussen 15 en 45%. AZG neemt een speciale positie in: veel geld is afkomstig van buitenlandse particulieren. Hoewel giften voor de meeste ngo's de minderheid van de inkomsten vormen, zijn ze wel erg belangrijk. Volgens het systeem van medefinanciering vormen deze inkomsten immers de basis voor de subsidies.

Hoeveel bedragen de liquide middelen en beleggingen? (in miljoen euro)

Artsen Zonder Grenzen:	62 (48,4%)
Caritas International:	16,1 (104%)
Damiaaanactie:	11,3 (79%)
Vredeseilanden:	7,2 (57,6%)

Broederlijk Delen:	6,2 (41,9%)
Oxfam-Solidariteit:	5,2 (42,3%)
11.11.11:	4,4 (35,2%)
Handicap International:	4,1 (28,1%)
DMOS-Comide:	1,4
Trias:	0,9 (9,3%)
Plan België:	0,6 (5,2%)

• Dat een ngo wat van haar inkomsten opzijzet voor onverwachte uitgaven, is niet meer dan normaal. Maar aan de andere kant mag dat bedrag niet te veel oplopen. Donoren, zowel de overheid als particulieren, geven het geld immers niet met de bedoeling dat het naar de bank gebracht wordt. Caritas heeft meer dan één keer de jaarinkomsten opzijgezet, bij Plan België gaat het om slechts 5%.

Welk deel van de inkomsten gaat er naar het Zuiden? (in miljoen euro)

Artsen Zonder Grenzen:	99 (77,3%)
Handicap International:	12,5 (85,6%)
Caritas International:	10,2 (66,2%)
Broederlijk Delen:	10,1 (68,2%)
Damiaaanactie:	9,4 (65,7%)
Oxfam-Solidariteit:	9,0 (73,2%)
Plan België:	9,0 (78,3%)
Vredeseilanden:	8,7 (69,6%)
DMOS-Comide:	8,2 (91%)
Trias:	7,8 (80,4%)
11.11.11:	3,9

• De meest omstreden vraag. Ook geld dat in België besteed wordt, kan ten goede komen aan de derde wereld. Toch gaat bij de meeste ngo's het gros van de inkomsten naar het Zuiden. Het percentage varieert van 91% (DMOS-Comide) tot 66% (Damiaaanactie). Alleen bij 11.11.11 is dat niet zo, maar die organisatie stort een groot deel van zijn middelen door naar zijn leden, die met dat geld hun eigen programma's financieren.

Welk deel van de inkomsten gaat er naar het personeel? (in miljoen euro)

Artsen Zonder Grenzen:	64 (50%)
Handicap International:	6,9 (46,6%)
11.11.11:	3,6
Vredeseilanden:	3,5 (28%)
Oxfam-Solidariteit:	3,3 (26,8%)
Broederlijk Delen:	3,2 (21,6%)
Trias:	2,5 (25,8%)
Caritas International:	1,7 (11,0%)
Damiaaanactie:	1,5 (10,5%)
Plan België:	1,3 (11,3%)
DMOS-Comide:	0,6 (6,5%)

• Het deel van de middelen dat naar lonen gaat, varieert van de helft (AZG) tot minder dan 10% (DMOS-Comide). Die verschillen zijn deels verklaarbaar vanuit de activiteiten van de ngo's: noodhulp is arbeidsintensiever dan structurele hulp, en operationele ngo's zijn arbeidsintensiever dan ondersteunende ngo's.